

Jean Tarnis

Mis sotsialdemo-
kratiast arwata?

Sotsialismuse ehk ühiseeluline õpetus on püüdest tõusnud, ülekohtuseid wahesid, mis makswas ilmaforras inimeste wahel walitsemas, kõrwale jaata ja tafandada.

Riikaua kui inimesed tarbeasju, mida neile eluülespidamiseks waja läks, igauks ise ehk oma perennas walmistafiwad, oliwad need, kes tööst elafiwad, enam ehk wähem ühetaolised. Walitjust ja wõimn pidafiwad sõjalised ehk aga enam teadjad ollused — sõjameeste- ja preestri-seisus — oma käes.

Kui inimesed hakkafiwad tööd nõnda tegema, et nemad oma töösaadusi üksksteise wahel wastastikku wahetafiwad, siis läks nende järg, kes üksikuid asju ostafiwad hästi teha, feda lahendamaks, mida rohkem nemad oma tööde eest teistelt muud tarwitusi wastu saiwad.

Sellest ajast on üksikute kutsetööde tõusmine pärit: puuseppade, raudseppade, rättsseppade, king-

seppade ja kõigi muude „seppade“ *) kutsetöö=liigid ehk „sumptid“ tõusivad keskaja päevil endise pere=tonna= ehk kodu=töö järele.

Muidugi oli seppade ja abiliste — „meistrite“ ja „sellide“ — vahel ühiselulise seisju ja mõju poolest oma wahe. Enamasti kõigil pool leiame keskajal mõlema liigi vahel palju hõõrumist ja waenulikku kokkupõrkamist, nõnda et paljudes linna=des magistradid pidivad sunduslikka määrusi selle kohta wälja andma, kui suur sellide palk, mis sugune nende ülespidamine olgu jne.

Kuid üleüldiselt ei olnud wahe meistrite ja nende abiliste vahel ometi mitte põhjusmõttelik. Kuigi linnade ja kogukondade awalikus elus just meistrid mõõduandwad olivad, siis ei jäänud ometi ka „sellid“ koguni kõrwale. Sest „selli“ seisusest wõis wõrdlemisi kergesti „meistriks“ pääseda.

Koguni teijeks muntus üksikute liikide wahetord, kui paremate tööriistade ja loodusejõudude tarwitamisele=wõtmise abil töösaadusi suurel hulgal hakati walmistama. Nüüd ei olnud enam igauhel wõimalik ise otsa=pidajaks, meistriks, „ette=

*) Nagu W. Heiman „Gesti sepises“ näidanud, tähendas „sepp“ Gesti keeles endisel ajal isekralliku tööwõtmisega inimest — „meistert.“

wõtjaks", „töbandjaks" saada. Töötodasid ja wabri-
kuid wõiswad üksi need asutada, kellel „kapitali" oli.

„Kapitali" all, mida „pää-omaks" kutsutakse, tuleb seda töäjõudu mõista, mis töö-abinõuude, töövriistade, hoonete, teede, ehk aga muude tarbe-
asjade ja wara kujul mõõdalainud päiwilt on jä-
rele jäänud. Sarnase waranduse mõõduks ja
wäärtuse-näitajaks on r a h a, mis õieti ära tähendab,
kuipalju ühes ehk teises asjas töäjõudu warjul on.

Kagu inimene palja käega midagi ära ei saa
teha, nii ei suuda tema töösaaduste walmistamisel
ilma „pää-omata" midagi korda saata.

Kuna endisel käsitöölisel kerge oli enesele wähe-
seid töövriistu muretseda, mida iseseiswaks-saamisele
tarwis läks, on lugu „suurtööstuses" sootu teinetei.
Üksi see wõib midagi paremat pääle hakata, kellel
hää „pää-oma", suur „kapital" käepärast.

Tahab aga kerge wäikese jõuuga midagi pisikeselt
pääle hakata, siis jääb ta warsti kiini, sest pare-
mate töö-abinõuude ja iseäranis t ö ö - j a o t u s e abil
suudab suur-tööstus, wabrik, mitu korda rohkem ja
odavamalt asju walmistada kui wäike-tööstus.

Töö-jaotuse all mõistetakse seda, et tööde wal-
mistamisel üks üht, teine teist osa tehes oma asjas
iseäralikku osawust omandab, nii et töö palju uobe-
damini edeneb.

Kui, näituseks, ratasjepa=ivõkojas iga töbline terwet wanfrit rummudest, kodaratest ja põidadest saadif walmis tahab teha, siis kulub temal iga töwosa wahetamise, riistade otsimise, kaalumise ja mõõtmise pääle wäga palju aega. Iga uue töwosa käsilawõtmine toob ajakaotust ühes. Ja mida mitmekesijem töw on, jeda wähem harjumist ja osawust jaab inimesel iga üksiku töwosa kohta olla. Nii teeb mees rummuksid, kui ka põidaksid ja telgesid ühtlase hwolega, kuid üksigi neist töwdest ei lähe temal ijeäralise libedusega.

Sootu teine on lugu siis, kui töwkojas igamees wanfrit ije=osa teeb: üks treib ainult rummuksid, teine tahub kodaraid, kolmas hõweldab neid, neljas lõikab põidaksid jne. Igaüks harjub oma töwga ära, nii et tal tegemiseks enam mingit mõtlemist ega kaalumist tarwis ei lähe; ei ole waja riistu wahetada, ei kruuspiuki seada — kõik läheb kui wõega.

Nõnda peab wäike=töwstus alla jääma — wabriku=töwstus uuelab käsitöö ära.

Iseiseiswad käsitöölised kaowad, omakäepääl töötawad „meistrid“ peawad leiba wabrikutes tööliseks ena otsima.

„Ettemõtjateks“, „tööandjateks“, wõiwad wähed saada, kellel „pää=oma“ — kapital — ei puudu. Kellel wara ei ole, wõib ülespidamist üksi töblisena saada.

7

Küi muutub laugelst juurem osa lühjateks töölisteks, kes sunnitud on kapitali-omaniku — „kapitalisti“ — juurest tööd võtma.

Et inimese tööjõud ilma kapitalita töösaadusi valmistada ei suuda, kapitali aga mitte üla saada-awal ei ole, siis on kapitali-omanikul võimalik töösaadustest ehk töövaeva wiljast suurt osa enesele võtta, mis töötegija „palgast“ üle jääb.

Töölise palk on seda kõrgem, mida vähem kapitali-omanikul inimesi saada-awal on, kes tema töökotta ehk wabrikusse tööd tegema tuleksivad.

Et inimesi, kes endid tööst peavad elatama, harilikult ikka rohkesti on, siis on kapitali-omanikule võimalus antud, töölistele ainult niipalju maksta, kui palju tarwis läheb, et aga inimese-wääriliselt elada.*) Sest niipea kui palk kõrgemale tõuseb, siis woolab mujalt uusi töölisi juurde, kes üksteise wõiste tööd otjides ikka järgesti madalama palga eest tööle tulema walmis on.

Nõnda võib kapitali-omanik just suurema osa töö-waeva wiljast enesele pidada, mis tema warandust järgesti tõstab, nii et tuhandatest warsti kümne- sjaad-tuhanded — miljonid saavad.

*) Seda nähtust nimetas Ferdinand Lassalle „rand-
eks palga-seaduseks.“

Mida rohkem inimesi tööl, jeda juurem on lugu, mida „kapitalist“ saab.

Sellest nüüd tuleb, et kapitali-omanik ehk kapitalist kui tööandja järgesti rikkamaks minnes lahedasti ja uhkesti võib elama hakata, kuna töölised ikka puuduses ja wiletuses peawad hingitjema.

Mida rohkem nüüd suurtööstus edeneb, mida juuremaks üksitud tööstuse-ettewõtted ja wabrikud lähewad, jeda wägewamaks lähewad suurtööstuse ettewõtjad, nii et kõik kapital ikka enam ja enam üksikute wäheste kätte kokku kogub.

Saksamaalt mäsfuliste mõtete pärast wälja-aetud Karl Marx, kes Prantsusemaa ja Belgia kaudu Inglismaale elama oli ajunud, hakkas Inglise suurtööstuse olusid tähele panema ja jõudis Inglise majanduse-teadlaste õpetusi uurides otsusele, et kui suur-tööstus seni teed edasi läheb, siis terve rahwaste warandus tulewikus üksikute wäheste kapitalistide kätte weereb, kuna rahwa enamus kapitali orjusesse langeb, mis hirmsam oleks kui senine pärisorjus.

Karl Marxi arwamist mööda kulub inimesel ainult 6 tundi ära, et niipalju ära teenida, kui palju temal enese ülewalpidamiseks ja äraelamiseks tarwis läheb. Kui inimene weel paar tundi üldsuse hääts töötaks, siis oleks tema aru järele 8-tunnisest tööpäewast küllalt. Mis üle selle, see

toob ainult lija-kaju, mis täiesti just kapitali-omaniku hääks läheb ja millest kapitalisti määratu varandus korjub.

Et müüd töövaeva wili mitte ülekohtuselt kapitalistide kätte ei weereks, tuleb Karl Marxi arust kõik kapital riigi omaks teha. Kõik era-ettevõtjad tulewad ära kaotada, ainus ettevõtja ning kapitaliomanik on üksi riik, kelle kätte ka kõik maa peab minema. Nõnda saaks kõik töö-wili riigi kätte, kes siis kõikidele ühtlaselt eluks tarwisminewaid asju wälja jagaks.

Riina riik ainus töövandja oleks, oleksiwad kõik riigialamad ühtlaselt töölised. Raha ei oleks jarnases töö-riigis enam olemas. Seft riik maksaks igale töölisele ainult tarbeainetega, j. o. m o o n a g a.

Ühes eraomandusega ka oiks sotsialdemokratia põhjusemõtte järele ka p e r e k o u d ja p ä r a n d u s e - õ i g u s . . .

Karl Marxi õpetuse põhjal tõusis osawa kõne- mehe ja kihutaja Ferdinand Lassalle arendusel Sakjamaale poliitiline erakond, kes ühiseelulist ehk sotsial-töövriiki, uagu uut ilmaforda nimetati, wõimalikult kähku käima tahtis panna.

Karl Marxi õpetuse järele pidi töörahwa seisus- lord juur-tööstuse päiwil järgesti wiletjamaks minema, kuni ta nii rõhuvwaks muutuks, et ta inimesed meeleäraheitmisele ajaks — siis teeks töö-

rahvas m ä s s u ja paneks ühe hoobiga uue sotsial-
töörüigi maksma.

Et nüüd „kapitalistlikest ilmatorrast“, nagu
senist oluforda kutsuti, võimalikult pea lahti saada,
soovitas sotsialdemokratia õpetus just hoogu tagant
järele anda, et rahva seisuford hästi raskeks läheks
ja inimeste meeltes r a h u t u s *) järgesti rohkem
maad võtaks, mis ühiselulist ehk sotsial-mässu wõi
„revolutsiooni“ tooks.

Selles mõttes tehti tööliste keskel kangesti
sihutuse-tööd, püüti meeli äritada, rahutust sünnitada,
waenu tööliste ja tööandjate wahel õhutada. Püüti
näidata, et senisel ilmatorral, mis töörahwale ainult
koormaid pääle paneb, kapitalistide ringfondadele
aga ainult mõnu valmistab, kõige juuremaks toeks
„k o d a n l u s“, kodanlijed ringkonnad on, kelle jüda
e r a o m a n d u s e, p e r e k o n n a ja pehme elu küljes
rippumas olewat. Töörahwa loomulikult wastaseks
pidi siis kapitalismus kõigi kapitali-omanikkudega
ja „kodanlastega“ olema. Töölijed pidiwad oma
wahel kokku lööma. Sest nendel kõikidel pidiwad

*) Et „rahutust“ inimeste südamest mitte kaduda ja
inimesi paremates oludes „tulewiku riigi“ mõtte vastu mitte
külmaks minna lasta, oliwad Saksa sotsialdemokratia juhid
omal ajal isegi kõrtside poolt ja karskuse-püüete
wastu...

ühised „klassifajud“, „sihitulud“, kodanlaste ja kapitalismuse vastu faitsia olema, kes ainult omakaju ja oma pehne elu hoidmiseks ühiselulisele ehk jotsiaal-tööriigile vastu seiswat.

Rõige enne loodeti veel sihile jõuda, kui kõige maailma töölised ühte lööfiwad ja oma sihfajude eest wõitlusele astufsiwad — siis wõidakf warsti ühiseluline tööriif. Tööliste-seisujel olewat kõigis maades oma-wahel palju rohkem ühiseid klassi-tulusid, kui oma rahwa teiste seisustega. Sakfa töölised wõitfiwad palju ennem Prantsuse ehk Ingliise töölistega kokku leppida, kui Sakfa „kodanlastega“ . . .

Selles mõttes ajutas Karl Marx üleilmliise ehk rahwuswaheliise tööliste-ühijuse — Internationale —, kes esimestel aastatel tõesti muinaslooliise kiirusega kaswas ja kõigil maadel mõju hakkas awaldama. Näis, nagu tuleks uus ilmafond otse auruga kätte.

Kuid „rahwuswaheline“ langes warsti kokku. Eln näitas ka töölistele: „Weri on paksem kui wesi“ — rahwuswaheline „ilmakodanlus“ on ainult warjukujutus, mis tõsiies elus vastu ei pea. Töölistel on oma rahwa teiste seisustega ometi palju rohkem ühist kui jotsiaaldemokratia prohwetid uskuda tahtfiwad.

Edasi selgus aja jookfjul, et Karl Marx ka selle poolest eksis, kui ta puuduliku teatewara põhjal

oli ägedasti finnitatud, nagu lähets tööliste-seisuford suurttööstuse päiwil järgesti wiletsamaks. Just ümberpöörnd: uuemad uurimised ja arwustikuteated näitawad — Werner Sombarti, Lujo Brentano, Gustav Schmolleri j. t. järele —, et tööliste eluford suurttööstuse maadel tööstuse kaswamisega just paremaks on läinud. Terwe sotsialdemokratia õpetus „rahwahulkade wiletsamaksminemisest“ oli ilma tõsise põhjata oluud...

Selle tagajärjel on kainemad sotsialdemokratia poolehoidjad lootuse jätnud, nagu wõiks nut ühiselulist ehk sotsial-tööriiki warsti mäsju ehk „rewolutsioni“ teel maksma pauna. Palju enam ootawad niisugused inimesed, et asi alles wäga kaugele tulewikus „rewolutsioniini“ jõuab.

Weel kainemad ja külmawerelisemad sotsialdemokratia mõttelised, nagu kuulus Jaures ja Millerand Prantsusemaal, E. Bernstein, v. Bollmar, Heine, David Saksamaal j. t. lähewad isegi nii kaugele, et nemad maksma ilmatorra muudatust mitte järjust „mäsfust“ ehk „rewolutsioniisti“ ei oota, waid samm-sammuliste paranduste ja uuenduste abil etteseatud sihile tahawad jõuda.

See on nõndanimetatud „rewisionistiline“ ehk arwustaw seisukoht sotsialdemokratias.

Muudkui neis maades, kus sotsialdemokratia alles uus, ilmutab tema õpetus ennast niisama tõr-

miselt ja metsikult kui oma esimese sündimise järele. Minult „m ä s“, „r e w o l u t s i o n“, w ä g i w a l d u e i l m a p ö ö r e on sotsialdemokratia prohwetitel juus.

Nõnda on siis ka Wenemaa sotsialdemokratia täiesti „m ä s j u l i n e“ ehk „rewolutsionär“.

Wene sotsialdemokratia poolehoidjad tahaksivad rahwast m ä s j u l e õhutada, et „demokratlist“ ehk rahwameelset w a b a r i i k i wälja kuulutada, kus siis häälecuamusega sotsialdemokratia põhjusemõtteid k o h e w ä g i w a l d s e l t teoks saaks teha: e r a o m a n = d u s k a o t a t a k s ä r a, k õ i k m a a, w a b r i k u d, h o o n e d ja k õ i k m u u d t ö ö = a b i u d u u d w õ e t a k s r i i g i k ä t t e, p e r e k o n d ja p ä r a n d u s e = õ i g u s h e i d e = t a k s k ö r w a l e . . .

Kõige metsikum on Wenemaal weel nõnda= n i m e t a t u d „G e s t i s o t s i a l d e m o k r a t i a“.

Nagu eelpool tähendatud, ei taha sotsialdemokratia põhjusemõttelikult r a h w u s l i s t e s t w a h e d e s t õ i e t i m i d a g i t e a d a — t e m a l o u k õ i k t ö ö l i s e d ü h e d „w e n n a d“. Et aga meie inimesed oma rahwuse, keele ja kirjanduse küljes kangesti kinni on, siis ei jõanda meie sotsialdemokratlased oma „ilmakodanluse“ mõtteid lausa ette tuua, waid riputarwad oma m ä s = j u l i j e õ p e t u s e l u u k e r e l e l i h t s a G e s t i r ü ü ü m b e r — e k s t a o l e i k k a k o d u s e m !

Kuid werine siisu on niisama hull kui Karl Marxi „rahwuswahelise“ tööliste=ühisuse päiwil.

Palju inimesi, kes sugugi töölisedgi ei ole, on viimseil nädalail ühes karjunud: „Elagu sotsiaaldemokraatia!“

Isegi maaomanikud, kaupmehed ja äripidajad linnast, maaomanikud ja talupidajad maalt hüüavad ühes: „Elagu sotsiaaldemokraatia!“

Just „kodanlased“ hüüavad sotsiaaldemokraatiale, kes neid maa päält ära tahaks pühkida, „hosianna“ vastu?!

Kas nemad aga ise ka teavad, kellele nemad „elagu!“ on karjunud?!

Kas nemad tõesti soovivad, et eraomandus ära hävitataks, kõik maa ja vabrikud, töökodad ja hooned riigi kätte võetaks, perekond ära kaotataks, paranduseõigus kõrvale heidetaks?!

Iga eestlase sügavam südameseo on, lord ise seiswaks, oma pääwarju, oma kodu ja kollet saada. Iga moonamees, iga põllutööline ja maata inimene ihtab hingema järele.

Ja nüüd oleksivad kõik, isegi peremehed ja kohaomanikud, walmis, riigi moonakatets heitma?!

Kas tõesti kõikidel paleusets on see ilmatord, kus kellegil midagi omaks ei ole, waid kus kõik ainult moonasaavad?!

Ei, seda ei usu meie mitte — Eesti ijeloom ei lepiks sarnase ilmatorrage iganes!

Wõimata on, et need, kes oma maa pääl töötavad ehk oma pääwarju all asuvad, riigi moonale minna tahaksivad! Minult filmapilklise joowastuse mõjul wõivad niisugused inimesed „sotsialdemokratiale“, kellest nemad weel öieti midagi ei tea, wastu hõisata, sest neile on ette kõnelbud, nagu oleks üksi „sotsialdemokratia“ meile politilist wabadust muretsemud, nagu püüaks „sotsialdemokratia“ nüüd just rahwa politilise wabaduse pärast mässi ehk „rewolutsioni“ õhutada.

Need hääd inimesed aga ei aimagi, kuidas sotsialdemokratia nüüd mässi just jeks püüab käima panna, et demokratilist wabariiki jalule seada ja siis wägivaldselt senist ilmatorda ühes eraomauduse, perekonna ja pärauduse-õigusega kuterpalli lükata!

Seu ei meie inimesed kõike seda tõesti teaksivad, ei nemad siis küll sotsialdemokratiale „elagu“ hüüda iihkats!

Õjegi Eesti tööliste saarwad sahtlema lööma, kas maksab tõesti karjuda: „Elagu sotsialdemokratia!“

Sest pääle eelpool tähendatud iseäralduste on sotsialdemokratia õpetusel just põhjusmõtte-likka puudusi ja nõrkusi, mis wõima-

tuks teevad Karl Marxi ja tema järelkäijate mõtteid vastu võtta.

Rõigepäält paistab filma, et „marxismus,“ nagu Marxi õpetust ja sellele järelkaja tutsutakse, põhjalikult eksiteel on, kui tema jutlustab, nagu võtaks juure-tööstuse põhjusmõte ka maapidamises järgesti rohkem võimust, nagu oleks väikepõllupidamine ja üleüldse väike-talitus maapidamises kadumisele pühendatud, nagu oleks üksi juuremaapidamisel tulevikku.

See on täiesti vale-õpetus, mida elu ise ja asjade käik ümber lükkavad. Sest uuemad teaduslikud tähelepanekud näitavad, et väikemaapidamine Lääne-Euroopa haritud maadel just tõusmas ja edenemas on. Isegi sotsialdemokraatia poole hoidvad uurijad, nagu E. Berustein ja David, kiitavad, et väikemaapidamine mitte ainult Prantsuse-, Daani-, Saksa-, Belgia-, vaid isegi Inglismaal, kus põllutöö kängu jäänud, edasi minemas on. Üleüldlikult on vastuvaidlemata kindel, et väikemaapidamine juuremaapidamisest seda enam üle on, mida rohkem peenemaid taimi, näituseks juurevilja, kasvatama hakatakse, ehk mida rohkem põllutöös loomapidamise päälle rõhku hakatakse panema. Niikaua kui ainult kõrsvilja kasvatatakse ja maad laialiselt käes on, võib juure-tööstus elektri-atrade ja aurumasinate

abil tulu tuua; ou aga haridus ja rahvaarv kaswanud, uagu Lääne = Europas, Jaapanis jne., siis ei saa maad mitte enam wabriku = wiisil harida. Sest iga parem taim tahab ise=hoolt.

Niisama wähe wõib loomapidamine juur=talituse alusel edeneda. Mõisalautades ou küll ilusaid loome; küsime aga, kas mõisamaad iga wakamaa kohta niipalju karjapidamise=jaadusi juu= dawad walmistada, kui wäikemaapidamine?!

Olgu need mõisa=, ehk riigi=mooua saajad, kes juurtes lautades karja=korral ou — jeda hoolt ega osawõtmiist ei ole ueil aga mitte, mis perenaese silmal ja käel! Ei kogu uted ega wäikejed ullikejed ainult külma seaduse=täitmise kaittsel, uagu loomad ja taimekesjed töö=riigi moouakorralistelt wõiwad oodata. Meile läheb sooja armastust ja osawõtmiist waja, mida alles kodune kolle ja perekondline elu paisuma paneb.

Nõnda oleks siis rahwamajapidamise seisukohalt taguline, maad täiesti riigi kätte wõtta. Sest riik ei saaks ju maad muidu harida lasta, kui juurtööstuse alusel, mis aga tõsi edenemist wäikemaapidamise waimus tagasi hoiaks.

Mis põhjus oleks siis Eesti maaomanikkudel joowida, et neilt maa ära wõetaks ja riigi kätte antaks?!

Ja mispärast peaksiwad meie maata inimesed nõudma, et kõik maa riigi kätte võetaks ja neid kõiki riigi monopoleteks tehtaks, nagu sotsialdemokratia nõuab?!

Üleüldisuse, ega rahwa kasu pärast seda iga-
tahes vaja ei ole. Waid üleüldise edasijaamise
seisukohalt tuleb just selle poole püüda, et wäite-
maapidamine wabalt edeneda võiks, sest et tema
rahwamajanduslikelt — töösaaduste valmistamise
poolest — kõige tulusam on.

Sotsialdemokratia tahab wäitepõllupidamist
oma „tulewiku riigi“ ebajumalale ohwriks wiia, kuid
rahwaste edu seisukohalt tuleb kõige ägedusega
selle vastu waielda.

Nähtawasti on ka „Testi sotsialdemokratia“,
kõige oma muiduse ladwikupe pääle waatamata,
aimanud, et temal Testi maapidajate, ei ka maata
inimeste hulgas suurt matti ei ole, kui tema oma
sotsialdemokratia mõtetega maa riigi kätte wõtmise
kohta turule tuleks. Sellepärast on siis „Testi
sotsialdemokratia“ häälekandjad oma eestawasse
määruse üles seadnud, nemad tahtwat wäitepõllu-
pidamist juurpõllupidamise vastu kaitsta, nagu
nemad isegi wäitepoepidajaid suurkauplejate ja
käsitöölisi suurtööstuse vastu „kaitsta“ lubawad.

Kõik see käib aga just risti sotsialdemokratia
õpetuse vastu, nagu eelpool juba seletatud.

Et sotsialdemokratia „häälekandjad“ oma harimatuselt hoolimata ometi oma õpetuse pääpõhjusmõtteid peaksiwad teadma, siis jääb ainult üle arvata, et sotsialdemokratia kätategijad seega just rahwale tühka silma riputada ja juuri hullasid lausa ninapidi wedada püüawad.

Kas aga neid palju jatkub, kes oma nina seejuguuste „juhtide“ pesemata näppude wahetele tihkajiwad jätta!

Seft sotsialdemokraatia peab just oma põhjusmõtte pärast nõudma et wäikepõllupidamine kaoks, nagu tema üleüldse eraomandust üleüldse häwitada-tahab.

Miijsama wale on ka sotsialdemokratia mõte, nagu wõiks perekonda ära häwitada, ilma et inimesejugu edenemine seeläbi kahju saaks.

Perekond on pind, mille pääl inimline haridus on edenenu. Sotsialdemokratia põhjusmõtte järele ei tohiks mitte iiklik armastus noortjugu perekondlikus õhufonnas kaswatamas olla, sest erapoolik wauema-armastus ei teeks tulewasi töö-kodanikka mitte küllalt erapooletuteks fohusetäitjateks. Kui aga lapsi juur-karjapidamise juhtmõtte järele üleüldistes hoiumajades hakataks kaswatama, kuna emadel muud ei ole kui lapsi ilmale tuma, siis wõib isegi arvata, mis sellest „tulewiku inimesejooft“ wälja wõib tulla!

Teinest kutsutakse küll kariloomaks, sest et ta üsksikult ära elada ei suuda. Võimata on aga inimese noortjugu karja=viisil kasvatada.

Tuntud arstid on oma tähelepanekute põhjal fiimitanud, et isegi kõige ohvrimeelsamad haigetaltajad ei suudaks kõige parema tasu eest kõike seda waewa ja raskust ära kanda, mida emad oma laste ja perekonnaliikmed omaste kasvatamisel, põetamisel ja nende eest hoolitsemisel armastusest häämeelega oma pääle võtavad.

Kui nüüd sotsialdemokratia „uus ilmaförd“ perekonda kõrwale heita tahab, siis peab inimesejuo edenemise ja hariduse nimel selle tagasifiksumise eest hoiatama!

Täiesti tagurline on sotsialdemokratia õpetuses ka see põhjusemõte, et tulewiku töö=riigis eraomanduse, perekonna ja päranduse=õiguse kõrwaleheitmisega kunstlikku ühetaolust maksuma tahetakse panna. Kõik kodanikud peavad ühetaolised töölised olema. Keegi ei tohi rohkem olla, ega enam tahta võima kui kõik teised. Ühikase kaswatuje läbi peab kõiki ühetaolisteks tehtama. Nagu A. Bebel ütleb: „Kui keegi auideid kaaja on jaanud, mis teda teistest üle tõstavad, siis ei ole ühiskond mitte kohustatud temale selle eest, mis tema isiklikuks ärateenimiseks ei ole, anupalka andma.“

Sarnane ühetaolisefiks surumine on täiesti loomu
 wastane. Terwes looduses ilmutab end just
 mitmekesisdus. Mitte ühtainust kaju ei ole elas-
 was looduses, mis täiesti teise sarnane oleks. Isegi
 ühe puu lehed ei ole mitte koguni üksteisele sarna-
 sed. Ei võigi olla. Sest kui üks kaju teise tao-
 line oleks, siis peaks looduses kõik seisma jääma,
 kõik endisel kujul edasi kestma. See käiks aga looduse
 põhjusmõtte vastu, kus kõik alaliselt muutumas
 on, et seeläbi kõik võiks uueneda, järgesti täieli-
 kumaks minna, edeneda.

Just seeläbi, et üks kaju teistest üle tõuseb ja
 oma järele täielikumaid kujusid sünnitab, on edene-
 mine võimalik.

Loomariigis on see nii silmapaistew, et tõu-
 loomadeks just kõigeparemaid walitakse, sest et
 nemad ka seda täielikumat sugu sünnitawad.

Tahetaks müüd ainult kestmisi ehk kõhnemaid
 loomi joo edasikandmiseks walida, siis ei saa tõug
 mitte edeneda ega paraneda, waid võib ennem
 allapoole kiskuda.

Statjaks loomapidaja kõiki kaswawaid loomi
 just ühe mõõdu alla paenutada, siis ei teeks tema
 neid mitte ühetaolisefiks, waid hoiaks ükssikuid loomu-
 lifult edenemast.

Sarnane kunstlikult fättesaadud ühetaolus ei oleks muidugi kängu-jäämine, mis tõsise edenemise mõttele vastu käib.

Loomapidamises hoitakse sarnase kunstliku allasurumise eest, et tõugu mitte raisku ajada. Sotsiaaldemokratia tahab aga kõike inimesesugu kunstlikult „ühetaolisefeks“ suruda.

Sarnane inimesesugu oleks nagu mõisate teede ääres muidugi kõrbitud puude rida. Ühetaolised näevad nad küll wälja, kuid küsitaw on, kas see nii wäga ilus on?!

Wõi toowad niisugused püetud puud kellegile kasu?!

Mitte põrnugi — need on wigased taimed, kes õigeid õisi ega seemneid ei kannu!

Kes tahaks siis lõendada, nagu tuleks sellest pügamisest tulu ehk mõnu, mida sotsiaaldemokratia inimesesoo kallal oma tulewiku riigi kodanikkude ühetaoluse nimel käjile tahab wõtta?!

Inimesesugu võib alles siis järgesti täielikumaks minna, kui võimalikult igalüks just oma annete kohaselt kasvades võimalikult iseseiswaks iseloomuks tõusta saab, ilma et tema olemist kunstlikult kõrbitaks ehk teda teistega, kes loomu poolest tema sarnased ei ole, ühesuguse mõõdu alla surwetaks.

Tahetaks jeda ometi teha, siis ei tuleks uuisugustest paremat välja kui Bene uuisvormi-ise-loomud, kellest elus mund ei saa kui „häid“, tohlastanud, suruvaid „tschinownikuid“ ja südameta ametnikka.

Et need inimesesugu edasi wiiksid, ei tahaks uskuda. Wähemalt Wenemaad on nad tagasi kiskunud.

Era=omandust, perekonda ja päranduse=õigust ära hävitades ja kõiki ühetaoluse jurwe allalitsudes tahab sotsialdemokratia inimestest üleüldse kõike isiklust välja pigistada. Kõik peab ainult isikliku olekuta ja erapooletu kohusetäitmise mõjul tehtama.

Kõik see on aga loomuvastane, nagu kõik aluskujulised ehk tüüpilised warju=olevused looduse nõuetele vastu käiwad.

Inimene ei ole mitte ainult kuu lunkere, waid elaw olemus, tulise hinge ja alaliselt liikuva tahtmisega. Kui soowime, et inimene oma olemises tõsiselt edeneks ja kasvaks, siis peab tema oma elawa tahtmise järele käies oma üsksikuid wõimeid tarwitama, kuidas aga jõud lubab.

Alles sarnane isetegevus paneb inimesel terve jõuu liikuma ja kõik wõimed töötama, nii et tema just tööd tehes kasvab ja edeneb.

Survetakse nüüd inimene tulewiku töö=riigi kunstliku ühetaoluse mõõdupuu alla, kustutatakse temast kõik isiklik huwitus ja osawõtmine elu vastu, seeläbi et temalt eraomandus ja perekondlik olemine ära kustakse, siis kaob iseloomu tugevus ja jõud, järele jääb aga ainult inimlise olemise kuitu selgroog, ilma eluta, ilma tõsise tahtmisejõuuta, ilma osawõtmiseta, ilma edenemise võimuta!

Beats sotsialdemokratia oma vägivaldsete „revolutsionide“ ja kärpimiste waral inimesesoo kord tõesti nõnda kaugele jaama, siis ei oleks temal küll muud õieti teha, kui kõigele sellele keskuiwale olekule hauakaewajaks hakata, nagu tema nüüd elusale „kodanlusel“ ja „kapitalistlikele ilmatorrale“ kauge häämeelega hauakõnesid armastab pidada.

Baadake, kõigi nende põhjuste pärast ei saa meie sotsialdemokratia vastu mitte jõbralikud olla, waid usume kindlasti, et ühiselulise wiletsuse rohitsemine sotsialdemokratia rohutähe ja kodutarkuse järele wõimatu.

Seeft loomu=wastaste abinõudega ei suudeta ühtgi häda ära arstida.

Mis peab siis nüüd sündima? Kas wõib keegi salata, et tööliste seisuford kapitalistlike ilmatorra päiwil tõesti wilets ja kapitalismuse praegune mõju nende vastu ülekohtune on?!

Inglise majanduse teadlased hakkasivad kuulje Adam Smithiga eesotsjas juba 18. aastajajal liinuitama, et kõige parem on kõiki majanduslisi püüdeid w a b a l t oma teed läia lasta. Niik katjugu wõimalikult w ä h e w a h e l e segada ja walitseda. „Waba wõitluse“ läbi arenewat asjad tööpalkade poolest jne kõige paremini.

„Mingu, nii kuis läheb!“ oli sellet õpetusei juhtjõnaks, mida „waba-arenemise“ põhjuzmõttele wõiks kutsuda.

Mjalugu on näidanud, et sarnane „wabadus“ kuhugi ei kõlba. Seit see ei ole kellegi wabadus, kui kapitali-omanikkude käes kõik töö-abinõuud seisarwad, töölisted aga elu-häda läbi sunnitud on, „kapitalistidega“ töö saamijets „wabalt kokku leppima“, et aga üleüldise mitte nälga surra. Wabaks wõib kokkuleppimine alles jääda, kus mõlemad lepinglased wõimalikult ühetugewused on.

Et palja kätega töölisted raudse kapitali pidajate wastu ei saa, oleme eelpool juba näinud. Nii on siis „waba lepingu“ juures tööliste allajäämist ta edaspidi oodata, nagu senine majandusekäik minewikust näitab.

Et rahwaste üleüldine edenemine kängu jääb, kui suurem oja inimestest ühiskelulises wiltsuses hukka peats minema, siis on riik kui rahwaste edenemise faitsja ning korraldaja juba wälispidi

ing
on
majand.

kohustatud, lepingutehitajate nõrgemat poolt vägevama vastu kaitsma.

Pääle selle väliste kohustuse, on aga tööliste ja kapitali vahekorra arendamisele fündijaks lihtne õiglus. Ei või ometi fündida lasta, et väike hulk kapitali-omanikka suurema oja rahvast oma koormakandjaks ja tujude tallernaaks teeb, ilma et neil võimalik oleks inimesewääriliselt ära elada, loomulifust edenemisest veel koguni kõnelemata!

Üleüldise edenemise ja ühiselulise õiglusse pärast peab siis tööliste ja kapitali vahekorra nõnda arendatama, et vägevam pool nõrgemat ülekohtuselt suruda ei saaks.

Tuleb küsida, kas seejuures tarvilik oleks kapitali enuast ära kaotada, nagu sotsialdemokratia armuheitmatast nõuab?

Kõige waenu ja wiha pääle vaatamata, mida sotsialdemokratia kapitali vastu leekima on katsunud õhutada, tunnistab asjade käik, et kapitali-wõimuline majanduseförd ifeenesest veel sugugi tööliste wastane ei ole. Nagu juba ülemal tähendatud, ei ole tööliste seisuförd „kapitalismuse“ päiwil, nagu „kapitali-walitsust“ nimetatatse, mitte sugugi järgesti wiletjanaks langenud, waid just paremaks tõusnud.

Grapooletul järelekaalumisel on leitud, et „kapitalismuse“ tarwilik edujärf on, millela tööliste-

ilm niisama wähe edasi saab, kui muu inimesesugu. Palju enam on Inglise ja Amerika töölised, ilma sotsialdemokratia tulewikutootustele järele jooksmato, kapitalismuse olusid nõnda oma kasuks osanud tarwitada, et nende seisukord mitmewõrra parem on, kui seda ilma kapitali-wõimu abita loota oleks olnud.

Just Amerika Ühisriikides ja Inglisemaal, kus tööliste seisukord kõige rohkem edenenud, puudub sotsialdemokratial iga tõsine tähendus. Sääb on töölised töökonnaühijuste ja ühistegemise abil oma palkasid tõstnud, oma seisukorda kapitalistide vastu kindlustanud, oma hariduslist seisu edendanud, terwisolusid parandanud jne. Inglise ja Amerika töölised ei aja mitte sotsialdemokratia wiisil mässu ehk „rewolutsiooni“ taga, et „kapitalismust“ ühes kodaulise ühiskonnaga ära häwitada, waid peawad wahetewahel sõda, et ühisel jõuul kapitali sundida, tööliste elunõudeid tähele panna.

Inglise ja Amerika eeskuju näitab, et ühiselu-
sije õigluse otsimiseks mitte ainult sotsialdemokratia mässu teed ei tarwitsa käia, waid töö ja kapitali wahetewahel ilma teise poole häwituseeta õieti areu-
dada võimalik on.

Misjuguheid teesid seejuures just käia tuleb, on tulewiku asi. Kõike ette ära ütelda, on wõimata. Riipalju on aga selge, et riigiwõim peab kapitalile

üleüldsuse ja isikliku tööjõu, s. o. inimeste hääks koormaid ja kitsendusi päale panema, töölilistele aga tuleb kapitali üliwõimu vastu toetust muretjeda.

Selles mõttes on tähtsad kõiksugused katsed, suurtööstuse ettevõtete ühenduste — „trustide“ ja „kartellide“ — omawoli seadusandlikult kärpida, kapitali=omanikkudele tõuswat ehk progressiwi= list sissetuleku= maksu, tõuswat päranduse= maksu üleüldsuse hääks päale panma, maksu=koormaid waejemata rahwaringkondade päält ära weeretada, töölisi riigi ja ettevõtjate kulul haiguse, õnnetuse, tööwõimetuse ja wanaduse vastu kiinnitada, tööliliste ter= wis hoin, rahwahariduse j. m. eest riigi kulul hoolitseda, rahwa töö=olude arendamist riigi tähtsamaks ülesandeks tõsta jne.

See kõik tähendab rahwameelset ehk demokra= list sotsialsete ehk ühiseluliste paranduste nõudmist, ilma et see „sotsialdemokratiline“ oleks. Sest sotsial= demokraatia ei ole mitte sugugi see, kes just sotsial= paranduste eest wälja astub. Waid tema on poli= tiline erakond, kes ühiselulist uueudust mässu ehk rewolutsiooni teel seeläbi kätte tahab saada, et ta eraomanduse, perekonna ja päranduse= õiguse ära kaotamist taga ajab ja inimeste keskel ühiselulist ühetoolust maksma tahab panma.

Meie tahame ühiselulist ülekohut, mille all töölisel kapitalismuse päivil raskesti kannatavad, järk-järguliste ja samm-sammuliste paranduste teel kõrvale saata ja tööliste edu poole püüda, ilma et waja oleks sotsialdemokratia loomuvastaseid, wägivaldseid ja tagurliisi abinõusid tarvitusele wõtta.

Õesti rahwameelse edu-erakonna wainus töötades, täidame oma kohust inimlise edendamise mõtte, ühiselulise õigluse ja õesti rahwa iseolemise vastu, ilma et meil waja oleks sotsialdemokratia jälgil mässu ja „rewolutsioni“ teesid käia!

Tartus, 7. detsembril 1905.

J. Tõnisson.

